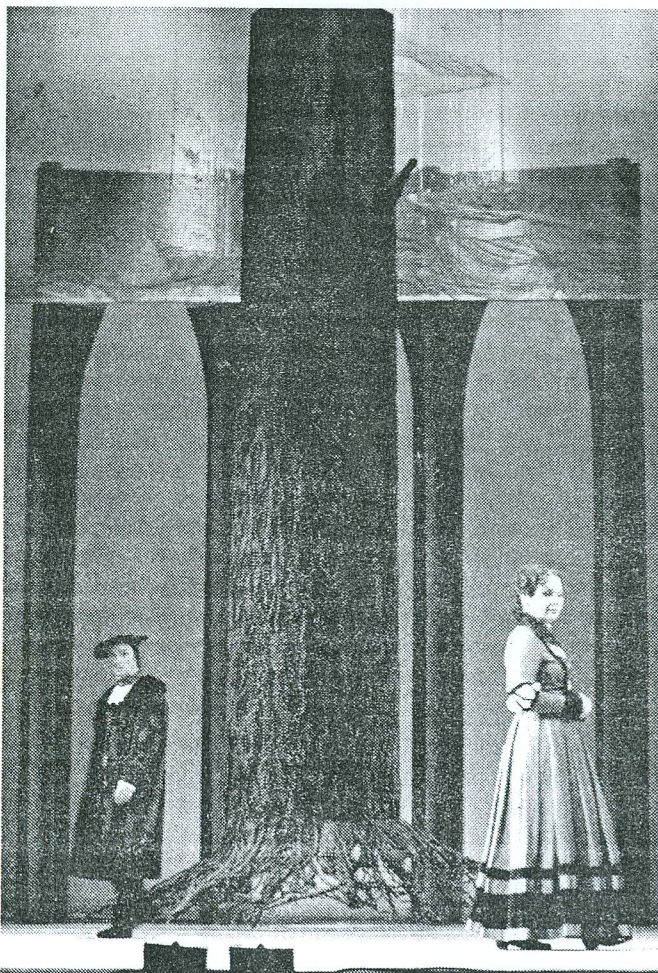

Iga rahvas väärrib oma ooperit

Heili Vaus-Tamm

EDUARD TUBINA ooper "BARBARA VON TISENHUSEN", Jaan Krossi libreto Aino Kallase novelli põhjal. Dirigent ARVO VOLMER, lavastaja ENDRIK KERGE, lavakujundus Liina Pihlak, kostüümid Eldor Renter. Osades Heli Veskus, Rauno Elp, Mart Madiste, Priit Volmer, Mart Laur, Helen Lokuta, Teo Maiste, Roland Liiv, Jassi Zahharov, Urmas Pöldma jt. Rahvusooper Estonia sümfooniaorkester ja ooperikoor. 3. XII Estonias.

Bonniuse (Roland Liiv) ja Barbara (Heli Veskus) suhe on määratud hukule.

HARRI ROSPU

"Barbara von Tisenhuseni" lavalettoimine on kahtlemata väärt tegu, mis rikastab melodramaatilist ooperirepertuaari tõsise ja sümfoonilise muusika ning "teistmoodi" ooperiga. Seda tasub tõesti kuulata ja vaadata – mõjub muu magus-hapu ooperimeenüü sees raske praena. Rääkimata vajadusest parimaks peetud eesti ooperit uute lavastustega elus hoida ja selle väärtusi otsida. Et meie parim ooper on aga sünge ja väheooperlik, pole midagi parata – sellised me siis oleme.

Et pikaajaline ERSO peadirigent **Arvo Volmer** rahvusooperi muusikajuhiks asudes oma armastatud Tubina ka ooperiteatris pjedestaalile tõstab, on omaette austust vääriv märk. Oma suundumust ja hoiakut väljendav märk – näis, kas sellele ka tulevases repertuaaris nähtav järg tuleb.

Sümfoonia lauludega

Seda enam jäi "Barbara" etenduse põhjal Tubin ooperiteatris sümfonistiks ja Volmer sümfooniaorkestri dirigendiks. Selles mõttes sobisid helilooja ja dirigent ideaalselt, ainult et tavamõttes ooperlikkus jäi eemale. Öhtu mõjuvamad ja parimad hetked olid ooperietenduse puhul paradoksaalselt need, kus kõlas vaid orkester. Näiteks II vaatuses vana kirikhärra Friesneri (Teo Maiste) põlvitamine ja Barbara (Heli Veskus) lahkumine. Suured sümfoonilised kulminatsioonid, mis laulu ja lauljad juskui oma teelt pühkisid. Siin tõsis esile ka **Endrik Kerge** musikaalsus ja lavastajavaist: liikumine toetas neid orkestraalseid hetki väärilise tõsiduse ja tihedusega.

Libretost: Aino Kalda samanimelise novelli on ooperile seadnud **Jaan Kross**. Tegevus toimub XVI sajandi Eestimaa. Tragöödia seisneb selles, et jõhkraid lõbustusi ja raskepäraseid pidustusi hindavas seltskonnas kasvab vanemateta tütarlaps Barbara, kes astub oma olemusega vastu igasugustele reeglitele ja tavadele. Kes julgeb armastada endast madalamast soost lossikirjutajat – peenemat ja poeetilisemat kui ülejäänud karutapjad. Ja selle eest peab neiu surema – jääauku tõugatama. Sellises sootsiumis on lubatud vaid kainelt kaalutletud ühendus suguvõsa poolt paika pandud isikuga, hinge järgi valitud armastus on kuritegu. Ning küsimus pole ainult lubamatus seisusevahes. Selline armastus tekitab kadedust neis, kel seda pole, kes pole julgenud seda endale lubada. Või veel enam – pole selleks võimelisedki.

Armüõnn peab õilistama elu

Ooperisüžeede järgi pole ühegi armastajapaari õnn kuigi pikk. Lühiduse rekord on vist maksimalist Wagneri tetraloogias "Nibelungi sõrmus": 16 tundi kogu elu peale. Aga see peab siis olema nii helilooja kui näitleja poolt väljendatud nii, et tões-

ti õilistab kogu elu. Et oleks "hetk, mille nimel võib ohverdada kõik". Tubina ooperis, ja võib-olla just praeguse koosseisuga, jääb armastusliin kuidagi väheütleavaks. Mitte selles pole ooperi kulminatsioon – ei muusikaliselt ega lavaliselt. Negatiivsed tunded nagu viha, ahastus, pettumus on ilmselt meile omasemad. Ning siin ei saa armastuse kõikevõitva ja peadpööritava tundeulva puudumist ette heita ainult heliloojale ega muusikutele, vaid ikka vist rahva enda sügavamale olemusele.

Samas jäävad silma ja hinge lavastaja püüdlused. Laval tütuseneni nähtud mugavalt üksteise kaisus seisemise ja laulmise asemel on Kerge oma armastajad pannud kauge maa tagant õhku embama. Armujoovastust annab edasi Barbara aeglane keerlemine Bonniuse embuses. Sellised väiksed liikumisega seotud detailid on Kerge lavastuse suurim väärtus. Ka suguvõsa nõukogu hävitava kohtuotsuse kuulutamise ajal taarub Barbara muidu väärkalt paigal seistes jalalt jalale... nagu viiks julmus ja halastamatus talt tasakaalu. Samast vapustavast tundeväljast on ooperi lõpus jää peal põlvitava vana vaimuliku väga aeglaselt palves "Jumal, miks Sa oled meid maha jätnud" koonduvad käed – ahastusest ja külmast kanged. Sellise sügavuse kõrval kahvatab massistseenide muidu leidlik ja vägagi diferentseeritud liikumine.

Trupp on vokaalselt stabiilne, keegi ei vaimusta taevani ega häiri otseselt. Vokaali on aga raske jälgida, sest see upub orkestratsiooni. Sõnadest on raske aru saada. Samas tahaks neid jälgida, sest tihe tekst väärrib kuulamist. Nii kuuleb heal juhul osa teksti eesti keeles lavalt, teise osa peab ruttu pilgu ingliskeelsele tekstitabloole tõstes kokku panema. Tegemist kui palju.

Heli Veskusega (Barbara) on Estonia tekkinud uus kindla kvaliteediga, kuigi mitte ülearu südamliku osatäitmiseiga primadonna. Nii haakub tema lavakuju hästi samalaadsete väärtustega **Rauno Elbiga** (Jürgen Tisenhuseni). Vendade kolmiku (veel **Mart Madiste** ja **Priit Volmer**) hääled sobisid hästi ansambelisse, vajalikku heledust andis Mart Madiste meeldiv tenor. **Roland Liivi** (Bonnius) kerge lüüriiline hääl sobis ossa hästi, pehmendades oma kindlameelse kallima ja tema verejanuliste sugulaste karmust. Sümpaatse osatäitmise ja hea vokaaliga jäi meelde **Helen Lokuta** tädi osas ning imetlust äratas vanameister **Teo Maiste** (Friesner), kellele kuulusid teisel etendusel ka ainsad hästi kuulda olnud publiku braavohüüded.

Orkestrile on see teos Paul Mägi antud Rahvusooperi Estonia Sümfooniaorkestri nime vääriline. Orkester pani kuulama ja ainult heas mõttes. Dünaamiline skaala oli rikkalik (vaeste lauljate suhtes vahest isegi liiga), rohked puhkpillisooolod orkestrite tavapärased komistuskivid, karakterseid ja puhtad.

Ehk kasvab nüüd Estonia orkester Volmeri-ERSO Tubina kontsertide tasemele.